

Préselt vízjelek

2. rész

A préselt vízjelek virágkora

Pelbárt Jenő

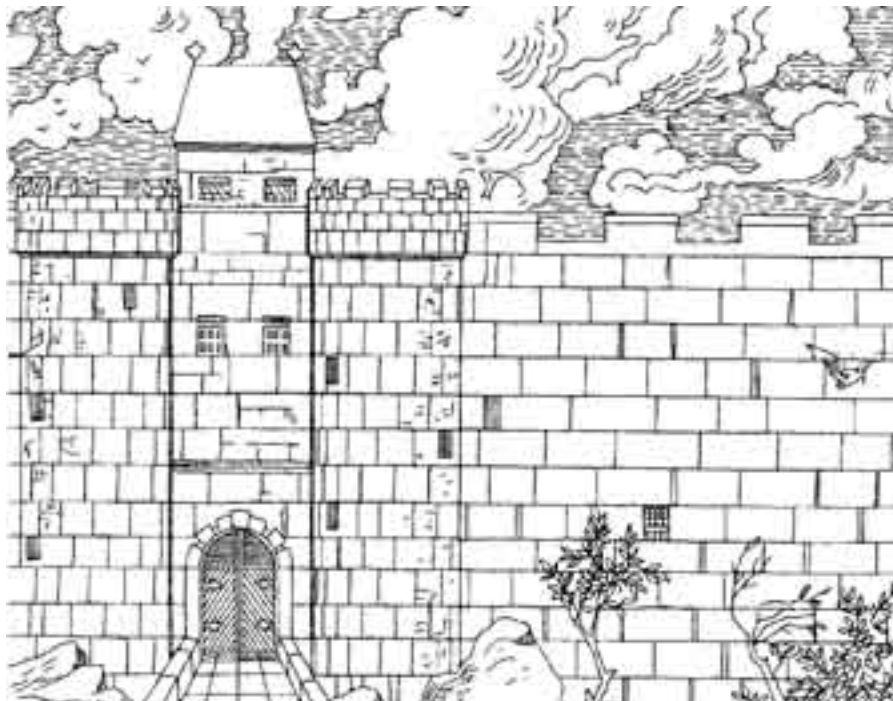
filigranológus

A századforduló után szinte nem múlt el év, valamilyen új préselt vízjel felbukkanása nélkül. 1901-es levélpapírokban találkozhatunk a LA ROSE típusú préselt vízjellel, amelynek rajzolata már tipikus szecessziós növényi motívumokat mutat (1. ábra).



1. ábra

A legritkább préselt vízjelek egyike az 1905-ös levélpapír teljes felületét – „kifutó” módon (a papírszéleken túlnyúlóan) – beborító, nagyméretű VÁR vízjel (2. ábra). Mára alig néhány példánya maradt épen. A várkaput, várfalat, felette tekervényesen bodorodó felhőalakzatokat, sziklákat, repülő madarat és kisebb növényeket ábrázoló, összetett vízjel kereskedelmi szempontból kifejezetten a különlegességeket kedvelő vásárlói réteget célozta meg. A VÁR vízjel szokatlanul nagy méretével (A/4) és finom vonalrendszerével jelentősen kitolta a vízjel fogalmáról korábban alkotott kép határait és a préselt vízjelek lehetséges technikai megoldásainak új irányát nyitotta meg.



2. ábra

Dúsan burjánzó, stilizált, szecessziós növényi indákkal és levelekkel keretezett vízjel a MILTON MILL elegáns elefántcsont papírjának préselt vízjele 1905-ből. A levélpapírként rendkívül kedvelt papírtípust reklámozó, nagyméretű vízjelábrán fellelhető minden olyan divatos vízjelelem, amelyet ekkortájt szívesen alkalmaztak a tervezők (3. ábra).

Érdekes fordulópont volt a magyar papírkereskedelemben 1907. Szénásy Béla (1864-1935) budapesti papírnagykereskedő és nyomdatulajdonos ekkor jegyeztette be védjegyként SZÁZSZORSZÉP LEVÉLPAPÍR fantázianevű, szecessziós, préselt vízjelét a budapesti kereskedelmi és iparkamaránál (4. ábra). Ennek előzménye részben romantikus rajongás, részben üzleti számítás, és egy fantasztikus reklám lehetőség éles szemű, okos felismerése volt.

A Magyar Színpad 1906-ban szépségversenyt hirdetett. A győztes, az olvasók szavazatai alapján Küry Klára (1870–1935), a Népszínház ünnepelt szubrettje lett (5. ábra). Szénásy színházlátogató ember lévén, látta a bájos művésznőt a Százzszorszép című, nagysikerű darabban és elhatározta, hogy új levélpapírját Küry Klárának fogja ajánlani. A gondolatot tett követte, amely rendkívüli üzleti sikert hozott Szénásynak. Küry Klára a századforduló olyan nevezetes szépségideálja volt, akire odafigyelt a média és akiért rajongott a közönség. Huncut tekintetű, nevetős arcú, hullámos hajú, telt idomú, kis termetű szépség volt, amilyenek akkoriban egy igazi szubrettnek lennie kellett. A kedves, vonzó, örökmozgó operettprimadonnát jól ismerték az egész országban. Amint a népszerű Küry Klára lett Szénásy Százzszorszép levélpapírjának reklámarca, a rajongók az összes készletét rövid idő alatt felvásárolták.

Szénásy ravasz reklámfogása olyan jól bevált, hogy papírneműgyára nem győzött eleget gyártani a Százzszorszép levélpapírból. Másrészt viszont a szerencsés névválasztással Küry nélkül is biztosította sikerét. Az apró, fehér virágú százzszorszép ugyanis gyógyhatása miatt a legismertebb Mária-szimbólumok közé tartozik. A keresztény legenda szerint a virág Mária könnyeiből sarjadt

ki az egyiptomi menekülés során. Szűz Mária a magyarság hitvilágának híres anyja alakja, Boldogságos Szűz Mária Magyarország patrónája.

Szénásy budapesti üzlete az egykori Korona-herceg utcában volt, ahol többnyire gazdag polgárok laktak és vásároltak. A Százzszorszép sikerén felbuzdulva hamarosan újabb préselt vízjeleket terveztetett. Így született meg az



3. ábra



4. ábra



5. ábra

ARANYVIRÁG 1910-ben, amely rövid idő alatt szintén keresett portékává vált (6. ábra).

Közben Szénásy egyik legnagyobb papírkereskedő konkurense, Riegler József Ede is egymás után rukkolt elő különböző méretű préselt vízjeleivel. 1910-ben a rózsaszirmos LABDARÓZSA (7. ábra), 1911-ben a havasi gyopáros MAGAS TÁTRA (8. ábra), és 1912-ben a koszorús GIZELLA PAPIR (9. ábra) nevű termékét dobta piacra. Ezek szintén sikeresnek

bizonyultak, számos levélpapír emlékből ott találjuk valamelyik változatukat.

Töretlenül hódítottak tehát az 1910-es évek elején a különféle típusú préselt vízjelek a papírkereskedelem számos területén. Nemcsak a levélpapírok, borítékok, meghívók, üdvözlőkártyák, hanem az okmány és érték-papírok világában is. Sok részvény és kötvény papírjában felfedezhetjük egészen nagy méretű változataikat is.



6. ábra



7. ábra



8. ábra



9. ábra



10. ábra



11. ábra

12. ábra. MYRTLE MILL IVORY PAPER
préselt vízjel 1915-ből

Ebben az időben a vásárlók körében nagyon kedveltek voltak a különféle női neveket idéző vízjelek is, mint például a THERESIA 1912-ben (10. ábra) vagy a GRAZIELLA vízjel 1914-ben (11. ábra).

A különféle Myrtle (Mirtusz) préselt vízjelek is rendkívül sokféle formai megoldásban készültek és a kor leggyakoribb, legszélesebb körben használt vízjelei voltak. Ezeket a bécsi székhelyű, de magyarországi érdekeltségi körű Dr. Polák és Fiai cég gyártatta a Nezsideri és a Péterfalvai Papírgyárban. Magyar vezérképviselőtűket Goldzieher Géza papírnagykereskedő látta el Budapesten, és mint hazai gyártmányokat forgalmazta, elsősorban nyomdai-, okmány-, könyv-, fogalmi, irodai-, színes boríték- és levélpapírokban (12. ábra).

(folytatása következik)

Szakirodalmi csemegék az elmúlt századokból

Tallózás folyóiratokban

20. rész

Bármennyire is azt gondoljuk manapság, hogy száz évvel ezelőtt kényelmes és lassú volt az élet, sokszor kiderült már az akkori dokumentumokból is, hogy a tempo régen is kényesek voltak. Itt van egy példa erre:

Az erdőtől az ujságpapirosig

Egy nagy német papírgyár megismételte a már többször tett kísérletet, hogy mily gyorsan lehet a fát ujságpapirosá átalakítani. Reggel 7.30 órakor közjegyző jelenlétében három fát döntöttek; a gyárba szállították és ott 12 hüvelyknyi darabokra vágták azokat. Már 9 óra 34 perczkor a fa papirosá volt alakítva, vagyis a papír készítése csak 2 óra és 4 perczig tartott. A papirost ezután a 2 kilométer távolságban levő nyomdába szállították, ahol a lap 10 órára már nyomtatva volt. Vagyis az élőfának az ujságpapirosá váló átalakítása nem vett igénybe több időt, mint 2 órát és 30 perczet. Ha a nyomda a gyár mellett lett volna, még 20 perczet lehetett volna megtakarítani.

(Erdészeti Lapok, 47. 15.sz., 1908. aug.1. 801-802.p.)

A Szakirodalmi csemegék sorozatában többször volt szó az új nyersanyagok kutatásáról, a következő közlés is erről számol be:

Papiros gyártása kókuszdiórostból

A világ egyre fokozódó papirosfogyasztása szükségessé teszi, hogy állandóan új nyersanyagok után kutassunk. Főként a gyarmatokon és a kisebb kulturájú országokban kecsgetet reménnyel az ilyen új anyagok feldolgozása. A figyelem legutóbb a kókuszdióhéj rostanyagára terelődött, melynek értékesítésével egyes gyarmatokon már komolyan foglalkoznak. Így Singapore közelében a múlt évben 600 000 kor. alaptőkével egy francia társaság alakult, mely a kókuszdióhéj rostanyagából akar papirost gyártani. A társaságnak hosszas kísérletezés után állítólag sikerült olyan eljárást dolgozni ki, mely lehetővé tenné a nyersanyag jövedelmező feldolgozását. E kérdésben Richmond már 1906-ban nyilatkozott s a földolgozás lehetőségéről a követke-